

VERSLAG VAN DE ADRIANUS VI LEZING 2017

De Adrianus VI lezing wordt geopend door Maurice Essers, voorzitter van Stichting Katholiek Erfgoed (SKE), die de ruim 50 deelnemers begroet en informeert over het programma van SKE. Hij geeft de microfoon over aan de dagvoorzitter, Erik-Jan Hakvoort, die het dagprogramma doorneemt en peilt wat de achtergrond van de deelnemers is. Ongeveer 2/3^e van de mensen blijken Rooms-Katholiek te zijn, en ongeveer 1/3^e blijkt Protestants te zijn. De meeste mensen geven aan geïnteresseerd te zijn uit oecumenische perspectief. Na deze korte introductie krijgt de spreker voor de hoofdlezing, de heer Van Dartel het woord.

De heer Van Dartel is de secretaris van de Katholieke Vereniging voor Oecumene in Den Bosch. Hij begint zijn verhaal met een korte introductie over Maarten Luther. Hij benadrukt de speciale betekenis van 11 november voor de lezing, omdat Maarten Luther op 11 november gedoopt is. 11 november is tevens het feest van Sint Maarten, de stadspatroon van Utrecht waar Maarten Luther dan ook zijn naam aan te danken heeft. Voor de tekst van de lezing van de heer Van Dartel over de huidige staat van oecumene tussen katholieken en protestanten, verwijs ik naar de tekst van zijn lezing die eerder als nieuwsbrief door SKE is gepubliceerd (klik [hier](#)).

De volgende spreker, Jonas van Tol, introduceert een debat over tolerantie. Hij neemt ons daarvoor mee naar de samenleving ten tijde van de reformatie. Destijds (rond 1517) bestond de samenleving uit corpora. Mensen waren lid van verenigingen, corpora (lichamen). Deze corpora hadden ieder een eigen doel, en vaak ook ieder een eigen cultuur. De corpora dienden een doel in het grote lichaam, het lichaam van het geheel van de 'staat', het Christelijke lichaam. Een notie van de alomvattend corpus is het Corpus Christi, Christus in de Eucharistie. Zonder Christus, zonder geest, kan het lichaam niet functioneren. De Eucharistie werd toen door de gemiddelde burger slechts een keer per jaar ontvangen. Ten tijde van het ontvangen moest je al je geschillen met anderen opgelost hebben. Je moest puur en zuiver zijn.

De Reformatie schudde dit hele systeem op. Gemeenschappen gingen zich afscheiden van de samenleving. Stukken vielen weg uit de corpus. Hoewel dit nooit Luthers bedoeling was geweest, verloor de samenleving de gedeelde eenheid. De theologie van de Eucharistie werd ter discussie gesteld. Was het wel het lichaam van Christus? Het ontvangen van de Eucharistie was niet meer het éénieder verbindende moment. Voor Protestanten was het een symbool voor hun verzet, door bijvoorbeeld de Eucharistie te ontheiligen. Van Tol prikkelt de deelnemers inzake tolerantie: "nu zult u wellicht denken dat de juiste oplossing tolerantie was. Het tolereren van andersdenkenden. Het zal u echter wellicht verbazen dat tolerantie werd gezien als een gevaarlijke vorm van apathie. Je (ver)draagt iets dat kwaad is. Het is juist liefdevol als katholiek om je naaste af te houden van ketterij. Pas toen de oecumene in de 17^e eeuw mislukte, begon men tolerantie als goede oplossing te zien. De tolerantie ging echter niet zo ver als je nu zou denken. Men kreeg *gewetensvrijheid*. Publieke diensten van andere religies dan de staatsgodsdienst werden echter niet geaccepteerd. Wel werden de

schuilerkerken in de praktijk gedoogd. Tolerantie is dus niet zo vanzelfsprekend. Je moet je goed moeten afvragen wanneer je iets wilt tolereren en wanneer je iets wilt oplossen.

De laatste spreker, Pim Walenkamp, begint met een schets van de jeugd van Adrianus VI in Utrecht. Hij legt uit dat Adrianus VI beïnvloed is door de moderne devotie (Thomas á Kempis). Adrianus VI studeert aan de universiteit Leuven. In 1521 wordt Adrianus VI daadwerkelijk Adrianus VI. Hij wordt dan namelijk tot paus verkozen. "Wees geduldig en hou stand" was zijn motto. Dit was een verwijzing naar de moderne devotie. Ook in andere opzichten was hij bijzonder. Hij had, toen hij als paus verkozen was, maar nog aan het Spaanse Hof verbleef een document opgemaakt over hoe om te gaan met indianen en slaven. Je moest hen volgens Adrianus niet dwingen Christen te worden, maar stap voor stap opleiden. Adrianus VI heeft veel in gang gezet. Hij streed niet alleen tegen Luthers vergaande ideeën, hij streed ook voor hervormingen binnen de katholieke kerk. Hij heeft Ignatius van Loyola geïnspireerd en ook tot het Concilie van Trente. Walenkamp stelt dat hij durft te beweren dat Adrianus de grootste invloed was op Trente.

Na de lezing van de heer Walenkamp volgt een paneldiscussie aan de hand van stellingen van de sprekers. De heer van Dartel stelt dat inmiddels, vanwege hervormingen in de katholieke kerk, protestanten zich weer bij de moederkerk kunnen voegen. Er ontstaat een discussie over het beeld dat mensen hebben van de geschiedenis. Protestanten beweren dat de moderne devotie een begin is van de reformatie, en dat de katholieke kerk rot van binnen was. Katholieken beweren dat protestanten de goede veranderingen binnen de katholieke kerk miskennen, die op gang kwamen in een langzaam proces. Is het wel goed om de Reformatie te 'vieren'. Katholieken spreken liever van het herdenken van de reformatie. Er wordt gesteld dat we onze eenheid kunnen vinden in een adagium van Luther: Solus Christus. Onze verhouding tot Christus.

Er wordt naar aanleiding van de lezing van Jonas van Tol bediscussieerd wat de goede en slechte kanten zijn van tolerantie. Gesteld wordt dat een teveel aan tolerantie juist betekent dat je geen interesse hebt in elkaar. Desinteresse kan ertoe leiden dat je nooit tot elkaar komt. Onderlinge strijd kan de groepsband verbeteren Maar er wordt ook gesteld dat tolerantie een noodzakelijk kwaad kan zijn in sommige situaties. Er wordt afgesloten met de conclusie dat gelovigen onderling veel van elkaar kunnen leren, en dat de eenheid tussen protestanten en katholieken voor ons ligt mits we een nieuwe eenheid zoeken.

Dit brengt ons aan het einde van een geslaagd symposium. Er is veel geleerd over de huidige staat van oecumene tussen katholieken en protestanten. Er is begrip ontstaan over tolerantie. Wanneer we moeten tolereren, maar ook wanneer is tolerantie een kwaad? Na het symposium is er een rondleiding van Pim Walenkamp door Paushuize, en een goedbezochte borrel in een café in de buurt. Daar wordt enthousiast nagepraat door de bezoekers. Op naar de volgende Adrianus lezing!

Hubert Brentjens, 11 november 2017